

กสม. ๒

รายงานผลการตรวจสอบ

การละเมิดสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙

รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๖๖-๖๗/๒๕๖๙

เรื่อง สิทธิของผู้ต้องขัง กรณีร้องเรียนว่า เจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบินไม่ให้ผู้ต้องขังพบแพทย์ เพื่อรับการรักษาพยาบาลผ่านระบบบริการการแพทย์ทางไกล และไม่ได้รับการเยี่ยม โดยไม่เป็นธรรม

คำร้องที่ ๒๖๗/๒๕๖๘	{		ที่ ๑	ผู้ร้อง
คำร้องที่ ๒๖๘/๒๕๖๘	{		ที่ ๒	ผู้ถูกร้อง
คำร้องที่ ๒๖๘/๒๕๖๘	{		ที่ ๑	ผู้ร้อง
คำร้องที่ ๒๖๘/๒๕๖๘	{		ที่ ๒	ผู้ถูกร้อง

คำร้องทั้งสองมีผู้ร้องรายเดียวกัน ร้องเรียนเจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบินเรื่องการใช้อำนาจโดยมิชอบและมีประเด็นเกี่ยวเนื่องกัน จึงให้พิจารณารวมกัน โดยเรียกผู้ร้องตามคำร้องทั้งสองว่า ผู้ร้อง เรียกผู้ถูกร้องที่ ๑ ตามคำร้องที่ ๒๖๗/๒๕๖๘ ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ เรียกผู้ถูกร้องที่ ๒ ตามคำร้องที่ ๒๖๗/๒๕๖๘ ซึ่งเป็นผู้ถูกร้องที่ ๑ ตามคำร้องที่ ๒๖๘/๒๕๖๘ ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๒ และเรียกผู้ถูกร้องที่ ๒ ตามคำร้องที่ ๒๖๘/๒๕๖๘ ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๓

๑. ความเป็นมา

ผู้ร้องร้องเรียนทางไปรษณีย์ผ่านเรือนจำกลางเขาบิน ตามคำร้องที่ ๒๖๗/๒๕๖๘ ลงวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๘ และคำร้องที่ ๒๖๘/๒๕๖๘ ลงวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๘ ว่า เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ขณะผู้ร้องถูกควบคุมตัวอยู่ที่แดน ๖ มีอาการเจ็บปวดบริเวณเอวและหลังอย่างรุนแรง สถานพยาบาลเรือนจำกลางเขาบินได้ประสานให้พบแพทย์ผ่านระบบบริการการแพทย์ทางไกล^๑ เพื่อติดตามอาการและรับยา โดยผู้ถูกร้องที่ ๓ ในฐานะหัวหน้าฝ่ายควบคุมเป็นผู้ลงนามอนุญาต

/ต่อมา ...

^๑ “ระบบบริการการแพทย์ทางไกล” หมายความว่า ระบบงานที่นำดิจิทัลมาใช้ในการให้บริการด้านการแพทย์ และการสาธารณสุขที่อยู่ต่างประเทศด้วยวิธีการส่งสัญญาณข้อมูลภาพและเสียง หรือวิธีการอื่นใด

ต่อมาผู้ถูกร้องที่ ๒ ในฐานะผู้บังคับแดน ๖ แจ้งว่า ผู้ถูกร้องที่ ๓ นำใบอนุญาตเบิกตัวกลับคืนไปและมีคำสั่งด้วยวาจาไม่อนุญาตให้ผู้ร้องพบแพทย์ นอกจากนี้ วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ผู้ร้องมีกำหนดนัดให้ญาติเข้าเยี่ยมผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) ของเรือนจำ แต่เจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบินแจ้งว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ ในฐานะผู้อำนวยการส่วนควบคุมผู้ต้องขังมีคำสั่งไม่ให้ผู้ร้องได้รับการเยี่ยม อีกทั้งในวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ผู้ถูกร้องที่ ๒ ในฐานะผู้บังคับแดน ๖ มีคำสั่งห้ามผู้ร้องได้รับการเยี่ยมอีก อันเป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องขัง จึงขอให้ตรวจสอบ

๒. การตรวจสอบ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ และระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๕๖๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยพิจารณาจากการชี้แจงข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานดังต่อไปนี้

๒.๑ รายการเอกสาร พยานหลักฐานจากการตรวจสอบ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ หนังสือเรือนจำกลางเขาบินที่ ยธ ๐๗๓๗/๓๑๗๗ ลงวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๘ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๒ หนังสือเรือนจำกลางเขาบิน ที่ ยธ ๐๗๓๗/๕๒๓๐ ลงวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๘ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๓ บันทึกถ้อยคำผู้ร้องต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๙ ณ เรือนจำกลางเขาบิน

๒.๑.๔ รายงานการลงพื้นที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อวันที่ ๕ และวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๙ ณ เรือนจำกลางเขาบิน

๒.๒ ข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบ

๒.๒.๑ ข้อเท็จจริงฝ่ายผู้ร้อง

ปรากฏตามความเป็นมาในข้อ ๑ และมีข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ดังนี้

๑) ผู้ร้องมีอาการเจ็บปวดบริเวณเอวและปลายประสาทตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๖๗ และได้พบแพทย์ผ่านระบบบริการการแพทย์ทางไกลมาโดยตลอด ต่อมาเมื่อผู้ร้องไม่โกนหนวดเคราเนื่องจากได้สาบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเห็นว่าตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรม จึงไม่ได้พบแพทย์และไม่ได้พบญาติที่มาเยี่ยมตามกำหนดนัด

๒) ผู้ร้องเห็นว่า แม้เรือนจำกลางเขาบินแต่งตั้งกรรมการสอบข้อเท็จจริงจากการที่ผู้ร้องไม่โกนหนวดเครา แต่ผู้ร้องควรมีสิทธิได้รับการรักษาหรือได้รับการเยี่ยม เพราะยังไม่มีคำสั่งลงโทษทางวินัยให้งดการเยี่ยม

๓) ผู้ร้องขอแก้ไขข้อเท็จจริงว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ที่ไม่ให้ผู้ร้องได้รับการเยี่ยมเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘

๔) หลังเหตุการณ์เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘ เรือนจำกลางเขาบินมีคำสั่งย้ายผู้ถูกร้องที่ ๓ ให้ไปปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าฝ่ายทัณฑ์ปฏิบัติ และผู้ถูกร้องที่ ๑ ให้ไปปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการส่วนรักษาการณ์ โดยแต่งตั้ง [REDACTED] เป็นผู้อำนวยการส่วนควบคุมผู้ต้องขังคนใหม่ ซึ่งได้มาพูดคุยทำความเข้าใจกับผู้ร้อง ผู้ร้องจึงยินยอมโกนหนวดเครา และได้รับการอนุญาตให้ออกนอกแดนเพื่อพบแพทย์ผ่านระบบบริการการแพทย์ทางไกลและได้รับการเยี่ยมตามปกติ นอกจากนี้ เรือนจำกลางเขาบินได้ยุติการสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีผู้ร้องไม่โกนหนวดเคราแล้ว

๒.๒.๒ ข้อเท็จจริงฝ่ายผู้ถูกร้อง

เรือนจำกลางเขาบิน ผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๓ ให้ข้อเท็จจริงสอดคล้องกัน ดังนี้

๑) เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๘ ผู้บัญชาการเรือนจำกลางเขาบินได้ให้โอวาทแก่ผู้ต้องขังแดน ๑ เนื่องในวาระเทศกาลปีใหม่ไทย และเห็นว่าผู้ต้องขังมีผมและหนวดยาวเกินไป จึงได้ตัดเดือนและขอให้ผู้ต้องขังหมั่นดูแลสุขภาพ งานควบคุมแดน ๑ จึงได้จัดระเบียบและตัดผมให้ผู้ต้องขังรวมถึงผู้ร้องด้วย แต่ผู้ร้องไม่ยอมโกนหนวดเคราโดยให้เหตุผลว่าเป็นความเชื่อส่วนตัวทำให้เกิดโชคดี และผู้ร้องมีสถานะเป็นคนฝากขังเนื่องจากคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา

๒) ผู้ร้องยื่นคำร้อง ลงวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๘ ขออนุญาตไว้หนวดเครา จนกว่าคดีจะถึงที่สุด ฝ่ายวินัยผู้ต้องขังได้ตรวจหนังสือคำร้องแล้วเห็นว่า ตามข้อ ๕ ของระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการตัดผมผู้ต้องขัง พ.ศ. ๒๕๖๕ กำหนดว่า “ผู้ต้องขัง” หมายความว่า รวมตลอดถึงนักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง และคนฝากขัง ดังนั้น ผู้ร้องจึงอยู่ในสถานะผู้ต้องขังซึ่งต้องปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ และข้อ ๑๐^๒ ของระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับอนามัยและสุขภาพของผู้ต้องขัง พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังทุกคนดูแลสุขอนามัยในเรื่องการโกนหนวดเครา และมีให้ใช้บังคับถ้าเป็นการขัดต่อหลักศาสนาหรือประเพณีนิยมของผู้ต้องขังนั้นอย่างร้ายแรง หรือกรณีผู้ต้องขังมีความจำเป็นอย่างอื่นที่ไม่อาจปฏิบัติตามได้

/๓) ข้ออ้าง ...

^๒ ข้อ ๑๐ ให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังทุกคนดูแลสุขอนามัยในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) การตัดผมหรือโกนผมตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

(๒) การโกนหนวดและเครา

(๓) การตัดเล็บ

(๔) การอาบน้ำและชำระร่างกาย

(๕) การดูแลสุขอนามัยอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อตัวผู้ต้องขัง

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับ ถ้าเป็นการขัดต่อหลักศาสนาหรือประเพณีนิยมของผู้ต้องขังนั้น อย่างร้ายแรง หรือเป็นกรณีผู้ต้องขังมีความจำเป็นอย่างอื่นที่ไม่อาจปฏิบัติตามได้

๓) ข้ออ้างที่ไม่ยอมโกนหนวดของผู้ร้องเป็นเพียงความเชื่อส่วนบุคคล ไม่สามารถพิสูจน์หรือแสดงให้เห็นความจำเป็นของประเพณีนิยมได้ว่าการโกนหนวดเคราขัดต่อหลักศาสนาของผู้ร้อง ประกอบกับข้ออ้างดังกล่าวเป็นเพียงความเห็นส่วนตัว จึงให้งานควบคุมแดน ๑ ชี้แจงข้อเท็จจริงดังกล่าวให้ผู้ร้องทราบพร้อมทั้งให้โกนหนวดเครา และเตือนว่าหากไม่ปฏิบัติตาม จะมีความผิดวินัยตามมาตรา ๖๘^๓ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งผู้ร้องได้ลงลายมือชื่อทราบคำชี้แจงแล้วแต่ยังคงปฏิเสธการโกนหนวดเครา งานควบคุมแดน ๑ จึงได้ทำบันทึกรายงานพฤติกรรม ลงวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำกลางเขาบินพิจารณา

๔) วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ผู้ร้องถูกย้ายจากแดน ๑ ไปคุมขังยังแดน ๖ โดยผู้ถูกร้องที่ ๒ เป็นผู้รับย้ายตัวและพบว่าผู้ร้องมีหนวดเครายาวถึงบริเวณปลายคาง จึงได้ตักเตือนให้โกนหนวดเครา

๕) วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ผู้ร้องมีนัดพบแพทย์ผ่านระบบบริการการแพทย์ทางไกล โดยในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องที่ ๒ พบว่าผู้ร้องยังไม่ยอมโกนหนวดเครา จึงแจ้งให้ทราบว่า หากไม่ปฏิบัติตามจะเป็นการฝ่าฝืนระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัย และการสุขาภิบาลผู้ต้องขัง พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๑๐ (๒) ประกอบกับข้อบังคับเรือนจำกลางเขาบินว่าด้วยมาตรการผู้ต้องขังออกภายนอกแดน พ.ศ. ๒๕๖๖ ข้อ ๓^๔ ซึ่งกำหนดให้ผู้ต้องขังที่จะออกนอกแดนต้องตัดผมและโกนหนวดให้เรียบร้อย จึงรายงานให้ผู้ถูกร้องที่ ๓ ในฐานะหัวหน้าฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังทราบ ผู้ถูกร้องที่ ๓ ได้สั่งให้ผู้ร้องโกนหนวดเครา แต่ผู้ร้องไม่ปฏิบัติตาม จึงถูกห้ามไม่ให้ออกนอกแดนคุมขังไปพบแพทย์

๖) วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ผู้ร้องมีกำหนดนัดเยี่ยมผ่าน LINE โดยผู้ถูกร้องที่ ๓ มีคำสั่งให้ผู้ต้องขังที่จะออกไปรับการเยี่ยม ต้องตัดผมและโกนหนวดเคราให้เรียบร้อย มิฉะนั้นจะไม่ให้ออกนอกแดน เจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบินพบว่าผู้ร้องปฏิเสธที่จะโกนหนวดเครา จึงไม่ให้ผู้ร้องออกนอกแดนคุมขัง

๗) ผู้บัญชาการเรือนจำกลางเขาบินมีคำสั่ง ที่ ๕๐๔/๒๕๖๘ ลงวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘ แต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงกรณีผู้ร้องไม่ยอมโกนหนวดเครา และมีคำสั่ง ที่ ๗๓๘/๒๕๖๘ ลงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๘ แต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติม

/๘) วันที่ ...

^๓ มาตรา ๖๘ ผู้ต้องขังผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ ข้อบังคับเรือนจำ หรือระเบียบกรมราชทัณฑ์ ให้ถือว่าผู้ต้องขังผู้นั้นกระทำความผิดวินัย

^๔ ข้อ ๓ ผู้ต้องขังที่จะออกภายนอกแดน จะต้องแต่งกายสวมใส่เสื้อสีฟ้า กางเกงสีกรมท่า หรือตามที่เรือนจำกำหนด และตัดผม โกนหนวดให้เรียบร้อย

๘) วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ผู้ร้องมีกำหนดนัดเยี่ยมผ่าน LINE อีกครั้ง ซึ่งผู้ร้องยังคงปฏิเสธที่จะโกนหนวดเครา จึงถูกห้ามไม่ให้ออกนอกแดนคุมขังเช่นเดิม ทั้งนี้ ในวันดังกล่าว มีผู้ต้องขังรายอื่นที่มีกำหนดนัดเยี่ยมและมีหนวดเครายาวเช่นเดียวกับผู้ร้อง แต่เมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบินตักเตือนก็ปฏิบัติตามและได้รับการเยี่ยมตามกำหนดนัด

๙) ผู้ถูกร้องที่ ๓ เห็นว่า ผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของเรือนจำ ทั้งที่ทราบคำสั่งจากเจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบินแล้ว และเกรงว่าผู้ต้องขังรายอื่นจะเอาเยี่ยงอย่าง จึงสั่งห้ามไม่ให้ผู้ร้องได้รับการเยี่ยมผ่าน LINE รวมถึงไม่ให้พบแพทย์ผ่านระบบบริการการแพทย์ทางไกล โดยการสั่งห้ามดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจทั่วไปเพื่อรักษาระเบียบวินัยภายในเรือนจำ ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำและการแต่งตั้งผู้ช่วยเหลือ พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๑๕ (๕) และ ๑๖ (๒)^๔ ทั้งนี้ หากผู้ต้องขังมีอาการป่วยรุนแรง ทางเรือนจำก็จะอนุญาตให้พบแพทย์

๑๐) สำหรับอาการป่วยของผู้ร้อง เห็นว่า สามารถเดินได้ตามปกติ ไม่มีการใช้เครื่องมือช่วยพยุงในการเดิน มีสุขภาพแข็งแรงและเป็นนักกีฬาฟุตบอลของแดน และเมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๘ หลังจากผู้ร้องโกนหนวดเครา ผู้ร้องได้พบแพทย์ผ่านระบบบริการการแพทย์ทางไกลและได้รับยามารับประทาน

๑๑) เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๘ คณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงพิจารณาแล้วเห็นว่า การกระทำของผู้ร้องเป็นการจงใจฝ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำ แต่เนื่องจากผู้ร้องมีความเข้าใจข้อกฎหมายที่คลาดเคลื่อน โดยเข้าใจว่ากฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความใน มาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ข้อ ๖๘ (ข) กำหนดให้พัศดีจัดให้ผู้ต้องขังทุกคนโกนหนวดเครายกเว้นคนต้องขังและคนฝากขัง อันเป็นการสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ประกอบกับผู้ร้องยินยอมโกนหนวดเคราแล้ว จึงเห็นควรให้ว่ากล่าวตักเตือน และให้ยุติเรื่อง ซึ่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางเขาบินได้เห็นชอบตามผลการพิจารณาเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๘

๓. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรณีตามคำร้องมีประเด็นที่ต้องพิจารณา ๒ ประเด็น ดังนี้

๓.๑ ประเด็นที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๓ มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีไม่อนุญาตให้ผู้ร้องพบแพทย์ หรือไม่ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

/๓.๑.๑ รัฐธรรมนูญ ...

^๔ ข้อ ๑๕ นอกเหนือจากการทำงานที่พัศดีจะต้องรับผิดชอบตามที่ผู้บัญชาการเรือนจำมอบหมายแล้ว พักดีมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

ฯลฯ
(๕) ปกครองและควบคุมระเบียบวินัยของผู้ต้องขัง

ฯลฯ
ข้อ ๑๖ เจ้าพนักงานเรือนจำที่ได้รับการแต่งตั้งตามข้อ ๑๔ วรรคสอง มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

ฯลฯ
(๒) ช่วยเหลือพัศดีในการปกครอง และควบคุมอบรมผู้ต้องขัง
ฯลฯ

๓.๑.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๔๗^๖ และและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) ข้อ ๒๖^๗ ได้รับรองหลักความเสมอภาคไว้ว่า บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน รวมถึงในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของรัฐ ประกอบกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕๕ วรรคหนึ่ง^๘ กำหนดให้ผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะได้รับการตรวจจากแพทย์หากมีอาการป่วย อีกทั้งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) หรือข้อกำหนดเนลสันแมนเดลา (Nelson Mandela Rules) ข้อ ๒๔ และข้อ ๒๗^๙ กำหนดว่า ผู้ต้องขังทุกคนต้องได้รับบริการสาธารณสุขในมาตรฐานเดียวกับประชาชนทั่วไปโดยไม่เลือกปฏิบัติ และการตัดสินใจในทางการแพทย์ต้องกระทำโดยผู้มีความเชี่ยวชาญทางการแพทย์เท่านั้น

๓.๑.๒ จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า

๑) เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๘ เรือนจำกลางเขาบินได้ตัดผมและโกนหนวดเคราให้ผู้ต้องขังในแดน โดยผู้ร้องยินยอมตัดผมแต่ไม่ยอมโกนหนวดเคราด้วยเหตุผลว่าเป็นความเชื่อส่วนตัวทำให้เกิดโชคดี และคดีอยู่ระหว่างพิจารณาของศาลฎีกาจึงมีสถานะเป็นคนฝากขังผู้ร้องยื่นคำร้องเพื่อขออนุญาตไว้หนวดเคราระหว่างพิจารณาคดี ซึ่งเรือนจำกลางเขาบินพิจารณาแล้วไม่อนุญาตเนื่องจากผู้ร้องมีสถานะเป็นผู้ต้องขังจึงต้องปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ และข้ออ้างที่ไม่ยอมโกนหนวดเคราเป็นเพียงความเชื่อส่วนบุคคล

/ผู้ร้อง ...

^๖ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน มาตรา ๔๗ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ

บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

^๗ ข้อ ๒๖ บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันตามกฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ในกรณีนี้ กฎหมายจะต้องห้ามการเลือกปฏิบัติใด ๆ และต้องประกันการคุ้มครองบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาคและเป็นผลจริงจกจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลใด เช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ

^๘ มาตรา ๕๕ วรรคหนึ่ง ในกรณีและผู้ต้องขังป่วย มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิต หรือเป็นโรคติดต่อ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำดำเนินการให้ผู้ต้องขังได้รับการตรวจจากแพทย์โดยเร็ว

^๙ ข้อ ๒๔

๑ การให้บริการด้านการรักษาพยาบาลแก่ผู้ต้องขังเป็นความรับผิดชอบของรัฐ โดยผู้ต้องขังควรได้รับการรักษาพยาบาลตามมาตรฐานเช่นเดียวกับที่รัฐจัดให้กับประชาชนอื่น และจะต้องสามารถเข้าถึงบริการที่จำเป็นโดยไม่คิดมูลค่าและไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งสถานภาพตามกฎหมายของตน

ฯลฯ

ฯลฯ

ข้อ ๒๗ วรรคสอง การตัดสินใจทางการแพทย์ให้กระทำได้เฉพาะผู้รับผิดชอบที่มีวิชาชีพด้านการแพทย์เท่านั้น และการตัดสินใจดังกล่าวจะต้องไม่ถูกลบล้าง หรือเพิกเฉยโดยผู้ที่มีไม่บุคลากรทางด้านการแพทย์

๒) วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ผู้ร้องมีกำหนดนัดพบแพทย์ผ่านระบบบริการการแพทย์ทางไกล โดยผู้ถูกร้องที่ ๒ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในวันดังกล่าวได้เตือนให้ผู้ร้องโกนหนวดเครา แต่ผู้ร้องปฏิเสธ จึงได้รายงานผู้ถูกร้องที่ ๓ ซึ่งผู้ถูกร้องที่ ๓ มีคำสั่งให้ผู้ร้องโกนหนวดเคราก่อนออกนอกแดนคุมขัง แต่ผู้ร้องยังคงปฏิเสธจึงถูกห้ามไม่ให้ออกนอกแดน เนื่องจากไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของเรือนจำ

๓) ผู้บัญชาการเรือนจำกลางเขาบินมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงกรณีผู้ร้องไม่ยอมโกนหนวดเครา โดยเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๘ คณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงพิจารณาแล้วเห็นว่า การกระทำของผู้ร้องเป็นการจงใจฝ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำ แต่ต่อมาผู้ร้องยินยอมโกนหนวดเคราแล้ว จึงเห็นควรให้ว่ากล่าวตักเตือน และให้ยุติเรื่อง ซึ่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางเขาบินเห็นชอบตามผลการพิจารณาดังกล่าวแล้ว

๓.๑.๓ พิจารณาแล้วเห็นว่า

๑) ผู้ร้องเป็นผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขเมื่อเจ็บป่วยตามมาตรฐานเดียวกับประชาชนทั่วไปโดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งได้รับการรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดหาหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้ต้องขังได้รับการรักษา

๒) การที่ผู้ถูกร้องที่ ๓ มีคำสั่งให้ผู้ร้องโกนหนวดเคราก่อนออกนอกแดนคุมขังเพื่อพบแพทย์ผ่านระบบบริการการแพทย์ทางไกล เมื่อผู้ร้องไม่ปฏิบัติตาม ผู้ถูกร้องที่ ๒ จึงไม่อนุญาตให้ผู้ร้องออกนอกแดนควบคุม เป็นการดำเนินการตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำและการแต่งตั้งผู้ช่วยเหลือ พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๑๕ (๕) และ ๑๖ (๒) เพื่อควบคุมระเบียบวินัยของผู้ต้องขัง และข้อบังคับเรือนจำกลางเขาบินว่าด้วยมาตรการผู้ต้องขังออกภายนอกแดน พ.ศ. ๒๕๖๖ ข้อ ๓ ซึ่งกำหนดให้ผู้ต้องขังที่จะออกภายนอกแดน โกนหนวดเคราให้เรียบร้อย แต่เมื่อพิจารณาผลกระทบต่อสิทธิของผู้ร้องในการได้รับการรักษาพยาบาลปรากฏว่าผลเสียที่เกิดกับผู้ร้องมีมากกว่าประโยชน์ที่เรือนจำจะได้รับ กล่าวคือ การที่ผู้ร้องไม่ได้พบแพทย์และไม่ได้รับยารักษาพยาบาลอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ร้อง และหากมีอาการป่วยที่รุนแรงย่อมส่งผลกระทบต่อชีวิต การห้ามมิให้ผู้ร้องพบแพทย์ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นการกระทำที่จำกัดสิทธิผู้ร้องเกินสมควรแก่เหตุและไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดเนลสันแมนเดลา ในชั้นนี้ จึงรับฟังได้ว่า การที่ผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๓ ไม่อนุญาตให้ผู้ร้องพบแพทย์ เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๓.๒ ประเด็นที่ ๒ ผู้ถูกร้องทั้งสามมีการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีไม่อนุญาตให้ผู้ร้องได้รับการเยี่ยม หรือไม่ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

๓.๒.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๖
วรรคหนึ่ง^{๑๐} ได้รับรองว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร ประกอบกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง มาตรา ๖๐ วรรคหนึ่ง มาตรา ๖๘ และมาตรา ๖๙^{๑๑} และ
กฎกระทรวงการดำเนินการทางวินัยผู้ต้องขัง พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๖^{๑๒} กำหนดให้ผู้ต้องขังต้องได้รับ
การอนุญาตให้ติดต่อกับบุคคลภายนอก และมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ
และข้อบังคับเรือนจำหรือระเบียบกรมราชทัณฑ์ หากฝ่าฝืนถือว่ากระทำความผิดวินัยและต้องถูกลงโทษสถาน
หนึ่งสถานใด อีกทั้งข้อกำหนดเนลสันแมนเดลา ข้อ ๓๙ วรรคหนึ่ง ข้อ ๕๘^{๑๓} กำหนดว่า ผู้ต้องขังต้อง

/ได้รับอนุญาต ...

^{๑๐} มาตรา ๓๖ วรรคหนึ่ง บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใดๆ

^{๑๑} มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง ผู้ต้องขังมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ ข้อบังคับเรือนจำ
และระเบียบกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๖๐ วรรคหนึ่ง ผู้ต้องขังพึงได้รับการอนุญาตให้ติดต่อกับบุคคลภายนอกตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๖๘ ผู้ต้องขังผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ ข้อบังคับเรือนจำ หรือระเบียบ
กรมราชทัณฑ์ ให้ถือว่าผู้ต้องขังผู้นั้นกระทำความผิดวินัย

มาตรา ๖๙ เมื่อผู้ต้องขังกระทำความผิดวินัย จะถูกลงโทษสถานหนึ่งสถานใด ดังต่อไปนี้

(๑) ภาคทัณฑ์

(๒) งดการเลื่อนชั้นโดยมีกำหนดเวลา

(๓) ลดชั้น

(๔) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อไม่เกินสามเดือน เว้นแต่เป็นกรณีการติดต่อกับทนายความ
ตามที่กฎหมายกำหนด หรือเป็นการติดต่อของผู้ต้องขังหญิงกับบุตรผู้เยาว์

(๕) ลดหรืองดประโยชน์และรางวัลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนหรือบางอย่าง

(๖) ขังเดี่ยวไม่เกินหนึ่งเดือน

(๗) ตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษ

ในกรณีและเงื่อนไขอย่างใดจะลงโทษดังระบุไว้ในวรรคหนึ่ง การดำเนินการพิจารณาลงโทษ การลงโทษ การเพิกถอน
เปลี่ยนแปลง งด หรือรอการลงโทษ และการอุทธรณ์ รวมทั้งผู้มีอำนาจในการดำเนินการดังกล่าว ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์
วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

^{๑๒} ข้อ ๖ ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังซึ่งกระทำความผิดวินัยตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖๙

คำสั่งลงโทษทางวินัยให้มีผลนับแต่วันที่ผู้ต้องขังได้รับแจ้งคำสั่ง

^{๑๓} ข้อ ๓๙ วรรคหนึ่ง ผู้ต้องขังจะต้องไม่ถูกลงโทษทางวินัย เว้นแต่จะได้เป็นไปตามข้อกำหนดและเงื่อนไข
ของกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่อ้างถึงในข้อกำหนด ๓๗ และหลักการว่าด้วยความเป็นธรรมและกระบวนการอันชอบด้วย
กฎหมาย จะต้องไม่มีลงโทษทางวินัยต่อผู้ต้องขังซ้ำสองสำหรับความผิดเดียวกัน

ข้อ ๕๘

๑. ผู้ต้องขังต้องได้รับอนุญาตให้สื่อสารกับครอบครัวและเพื่อนของตนตามระยะเวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้โดยมีการ
กำกับดูแลเท่าที่จำเป็น

(ก) โดยการเขียนจดหมายและหากเป็นไปได้โดยการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ดิจิทัลและช่องทางอื่นใด และ

(ข) โดยการเยี่ยม

ได้รับอนุญาตให้สื่อสารกับครอบครัวไม่ว่าจะด้วยการเขียนจดหมายหรือการเยี่ยม และการลงโทษทางวินัยต้องคำนึงถึงอาการเจ็บป่วยทางจิตใจของผู้ต้องขังที่กระทำความผิด รวมถึงเป็นไปตามข้อกำหนดและเงื่อนไขของกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ

๓.๒.๒ จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ผู้ร้องมีกำหนดได้รับการเยี่ยมผ่าน LINE ในวันที่ ๒๒ และวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘ โดยทั้งสองวันผู้ถูกร้องที่ ๓ มีคำสั่งให้ผู้ต้องขังที่จะออกไปรับการเยี่ยมต้องตัดผมและโกนหนวดเครา หากไม่ปฏิบัติตามจะไม่ให้ออกนอกแดน เจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบินพบว่าผู้ร้องยังไม่ยอมโกนหนวดเคราจึงตักเตือน แต่ผู้ร้องยังปฏิเสธที่จะปฏิบัติตาม ผู้ถูกร้องที่ ๓ จึงมีคำสั่งห้ามไม่ให้ผู้ร้องออกไปนอกแดนคุมขัง โดยไม่ปรากฏว่าผู้บัญชาการเรือนจำกลางเขาบินได้มีคำสั่งลงโทษทางวินัยผู้ร้องด้วยการตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อ ทั้งนี้ จากการตรวจสอบพบว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๒ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคำสั่งห้ามดังกล่าว

๓.๒.๓ พิจารณาแล้วเห็นว่า

๑) การได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเป็นการใช้เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้รับรองและคุ้มครองไว้ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้กำหนดให้เป็นสิทธิประโยชน์ของผู้ต้องขัง การที่จะไม่อนุญาตให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ใดต้องปรากฏว่า เพราะผู้นั้นได้กระทำความผิดวินัยกรณีฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของเรือนจำ และการลงโทษยังต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

๒) กรณีผู้ร้องไม่โกนหนวดเคราเป็นการไม่ปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับอนามัยและสุขภาพของผู้ต้องขัง พ.ศ. ๒๕๖๑ และไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ถูกร้องที่ ๓ แต่ผู้บัญชาการเรือนจำกลางเขาบินยังไม่มีคำสั่งลงโทษทางวินัยด้วยการตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๘ และมาตรา ๖๙ วรรคสอง และกฎกระทรวงการดำเนินการทางวินัยผู้ต้องขัง พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๖ ดังนั้น การที่ผู้ถูกร้องที่ ๓ ไม่ให้ผู้ร้องได้รับการเยี่ยม จึงมีลักษณะเป็นการลงโทษทางวินัยโดยตัดการเยี่ยมที่ไม่เป็นตามขั้นตอนของกฎหมายและระเบียบ และไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดเนลสันแมนเดลาที่กำหนดให้การลงโทษวินัยผู้ต้องขังต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมาย ในชั้นนี้จึงรับฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๓ ละเมิดสิทธิมนุษยชน

๔. มติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๙ เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๙ จึงมีมติว่า

๔.๑ กรณีผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๓ ไม่อนุญาตให้ผู้ร้องพบแพทย์เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๔.๒ กรณีผู้ถูกร้องที่ ๓ ไม่อนุญาตให้ผู้ร้องได้รับการเยี่ยมเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๔.๓ ให้เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๑) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๑) ประกอบมาตรา ๓๖ ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๔.๓.๑ ให้กรมราชทัณฑ์ตรวจสอบการกระทำของผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๓ เกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าว และดำเนินการไปตามหน้าที่และอำนาจ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในลักษณะนี้อีก และให้กำชับเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งต้องอนุญาตให้ผู้ต้องขังที่มีกำหนดนัดพบแพทย์ออกนอกแดนไปพบแพทย์เพื่อรับการรักษา

๔.๓.๒ ให้เรือนจำกลางเขาบินทบทวนและแก้ไขข้อบังคับเรือนจำกลางเขาบินว่าด้วยมาตรการผู้ต้องขังออกภายนอกแดน พ.ศ. ๒๕๖๖ ข้อ ๓ โดยกำหนดให้ “ผู้ต้องขังที่จะออกภายนอกแดนจะต้องแต่งกายสวมใส่เสื้อสีฟ้า กางเกงสีกรมท่า หรือตามที่เรือนจำกำหนด และตัดผม โกนหนวด ให้เรียบร้อย เว้นแต่กรณีเจ็บป่วยและมีกำหนดนัดพบแพทย์”

ทั้งนี้ ให้ดำเนินการภายใน ๙๐ วัน นับแต่ได้รับรายงานฉบับนี้

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์

นางปรีดา คงแป้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี

นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์

นางสาวปติกาญจน์ ลิทธิเดช

นายวสันต์ ภัยหลีกลี้

นางสาวสุภัทรา นาคะผิว

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ